

אבא יהודי באה

סלי נולד ב-23.10.1897 בעירה קייזרסאש, כבן זקונים למשפחה מרובת ילדים. מ-12 הילדים שנולדו הגיעו 9 לבגרות, 6 בנות ו-3 בנים.

אביו היה שוחט ואדם אדוק מאד. כאשר נשאה אחת הבנות לגוי ישב סבא שבעה. כל הילדים התרחקו מהדת אבל נשארו אנשים גאים ביהדותם (גם הדודה שנישאה לגוי לא המידה את דתה). בשנת 1914 גויסו שני אחיו הגדולים לצבא (בפרוץ מלחמת העולם הראשונה), הוא עצמו ברח מהבית והתגייס גם כן לצבא הגרמני. שם היה מקלען. עד לקרבות וורדן, שם הושאר מאחור לחיפוי הנסיגה, נפצע ברגלו ונשאר 3 ימים בשדה הקרב, שרק לאחריהם באו חבריו לחפשו והוציאוהו לבית חולים-שדה. אך גם משם נאלצו לפנות אותו עם שאר הפצועים. לבסוף בגלל הפצרות חבריו הפצועים פונה בעזרת ה"אחיות" שם. ואמנם הכריא ונשאר בבית חולים זה כחודש, כנראה עד סוף המלחמה.

אח אחד נפל במלחמה והאח השני חזר פגוע בריאותיו, מהגזים, ולאחר שנות סבל רבות לאשתו, לילדיו ולבל יתר המשפחה, נפטר בשנת 1925. תקופה זו השפיעה מאד על אבא ועל דרכו לעתיד וכנראה חזר במידתו מה לדת - הוא נעשה שומר שבת, חגים, כשרות וחזר לבית הוריו. אבל הבלתי הגישה לדת עוורו חיכוכים מתמידים וקשים עם אביו ולכן עזב את הבית שוב, צעד שהוריו לא התגברו עליו אף פעם.

בשנת 1921 עגש בנדודיו הרבים את אמא - אלמה פרנק והם התחתנו בשנת 1922 ועברו לגור ולהיות בכפר הולדתה של אמא - לאופרסוויילר (צעד מאד לא מקובל בימים ההם). ביתנו היה בית יהודי ונשמרו בו

שבת, חג וכשרות בכל המובנים וזאת כנראה גם הרבה בזכות אמא.

אבא עצמו נכנס לענין סחר פרות יחד עם אבא של אמא. במשך הזמן הם קנו ושכרו קרקעות ולאט, אבל בהתמדה, החלו לעבור לחקלאות ועזבו את המסחר.

רוב יהודי הכפר גרו פחות או יותר במרוכז, במה שהיה נקרא "הכפר העליון" או "פינת היהודים". אנחנו גדנו בכפר התחתון. קשריו של אבא עם היהודים היו טובים, אבל חברים קרובים היו לו מביין השכנים הגויים, אכרים כמוהו. אצלנו התחזקו הקשרים עם היהודים בעיקר עם חברים לכיתה או ממשפחות יהודיות שניסו לעבור לחקלאות.

היתה כאן נקודה חשובה מאד והיא ה"עזרה ההדדית". יהודי הכפר השתדלו לא להתחרות ביניהם בשום שטח, לא בחיי מסחר וגם לא בחקלאות, שהיתה קשה ביותר. בכדי להצליח היתה דרושה הרבה חריצות והרבה עזרה הדדית, שאבא תרם לה הרבה. היות ואנו גרנו בין גויים, אשר כולם עסקו באותו דבר, וחבריו וידידיו שבאו משם, הקלו עלינו בעזרתו לאחריים.

גם לגבינו היה שוני משאר בתי היהודים. חובותינו בבית היו שונות משאר הילדים וזה קבע את המרחק בינינו. עם עלייתו של היטלר לשלטון החלו היחסים להשתנות בהדרגה. יחסי היהודים התהדקו יותר. ובכלל, העדות השונות הלכו והסתגרו בתוך עצמן. בתוך כל אלה ידע אבא לשמור על קשריו עם כולם יפה ובכבוד, גאה על מוצאו. כהסבר לכך אספר סיפור אחד, קצר – אחד מרבים: אצל כל אחד היתה ערימת זבל לפני ביתו מסודרת ובנויה יפה. אבא עמד יום אחד על ערימת הזבל, לסדר את הזבל שהוצא בבוך מהדפת. באותו זמן עבר שם גוי, שעקר פרוגסתו באה לו מהיהודים, וקרא לעבר אבא "יהודי מסריח". הסתכל בו אבא, עזב את ערימת הזבל והלך אחרי הגוי עד לבית קרוביו. שם, בתוך הבית, הדביק לו מכות נאמנות. הדבר המוזר, אולי, שאיש מהמשפחה שם לא קם לעזור לבן משפחתם. את אבא לא גרשו, אלא את קרובים.

בשנת 1935 התחילו להגיע אלינו צעירים יהודים להכשרה חקלאית, לפני עלייתם ארצה. אז החלו גם יהודי הכפר לחפש דרכים לצאת. עד אז היו הקהילות באיזור מסוגרות בתוך עצמן והקשר עם הקהילות הרחוקות דופף ביותר, לכן רחוקים היו מהציונות ומכל פעילות ציונית. החלוצים שבאו אלינו הביאו לתודעתם של היהודים

את הרעיון הציוני. אז הסתבר שבשנים 8-1936 קשה להגיע לעליה לישראל, אבל דחה העזיבה פעל וחיפשו דרך לעזוב, לא חשוב לאן. ב-1939 היו בכפר עוד 23 משפחות. לארץ הגיעה רק משפחתנו וגם זאת במקרה. ב-1938 חיפש אבא דרך להגר בכל מחיר ולהמשיך בחקלאות. הדרך לארץ ישראל היתה חסומה בפניו. לארגנטינה, למושבות הברון הירש לא רצה ללכת. ואז בא הרעיון ללכת לצפון קנדה, להתיישבות חקלאית. אבל תוך כדי הזמן שחיכינו לאשרה הסופית, בא "ליל הבדולח". ב-11.10.1938 נעצר אבא עם כל הגברים היהודיים. אחרי "ליל הבדולח", כעבור 3 ימים, חזרו רוב הגברים מלבד אבא ועוד אדם נוסף. שניהם נשלחו למחנה הריכוז דכאו. באותו הזמן הגיעה הודעת משרד ההגירה הקנדי, שלא נוכל להכנס לקנדה.

אמא התרוצצה לחפש דרך אחרת ליציאה, ואז בעזרת השתדלויות, וקשרי המשפחה בשוויץ עם התנועה הציונית, קיבלנו אשרת תיירים לארץ ישראל. כנראה שבעזרת אשרה זו, ו"צלב הברזל", סמל הפצועים, הצליח אבא להשתחרר מדכאו. לאחר ששהה שם כ-3 חודשים. הוא חויב לחתום כי תוך זמן קצוב יעזוב את גרמניה ולא יספר שום רבד ממה שראה שם. דבר שעמד בו עד יומו האחרון, אם גם אולי בגלל סיבות אחרות. אף פעם לא דיבר על חוויותיו שם. אבא השתנה מאד כשיצא מהמחנה. הוא נשאר גאה, אבל הופתע מהפגישה עם היהודים השונים כל כך ממנו ומיהודי סביבה; בעיקר נפגע מחוסר העזרה ההדדית בשעת צרה. הוא השאיר לנשואים במחנה את כל מה שהיה לו, שהיה יכול אולי לעזור להם. לבית היגיע עם בגדים שקיבל מחוץ למחנה, אצל פקיד דכבת אחד, שהיה מספק לאנשים היוצאים בגדים, שלא יכירו בדרך מאין באו.

ב-26.2.1939 עזבו אבא, פנחס ושולה את גרמניה לכיוון שוויצריה. לאחר 3 ימים הצטרפנו גם אמא ואני. ב-9.3.1939 הגענו לנמל חיפה. כאן החלה אצל אבא הדאגה, כיצד יפגש עם יהודים שונים ממה שהיה רגיל, שפעם ראשונה נפגש בהם במחנה הריכוז, ושם לא היתה לו שפה משותפת אתם.

אבא שאהב את הטבע, את המרחבים ועבודת האדמה, היה נחוש ללכת לכפר. אותם האנשים שעזרו לנו להגיע לארץ, קישרו אותנו עם בית אלפא ואפיקים, אך ההחלטה נפלה על בית אלפא. לאחר 10 ימים בחיפה הגענו לבית אלפא. רעיון הקיבוץ לא היה ידוע לנו וגם לא מובן. אבא עמד בפני שתי אפשרויות לצורת חיים - קיבוץ או מושב. בשני המקרים תהיה בעיתו לחיות עם אנשים בעלי רקע שונה משלו.

היו דברים שהביאו לו שביעות רצון, למשל הפגישה עם יהודים שגאים ביהדותם, ללא קשר עם הדת והאהבה הגדולה אל האדמה, לחי ולצומח. כך מצא אבא מהר מאד ידידים והיתה הבנה ביניהם. הבעיה של צורת חיים נשארה, ביוון שקשה היה לו להתמודד עם חיי הקיבוץ. הוא היה אדם אינדיבידואליסט ואהב להיות עצמאי, כשהאווירה סביבו היא של עזרה הדדית בין האנשים במקום.

למעשה החליט ללכת למושב, וכך הלכו הוא ופנחס לחיות לזמן מה לכפר יהושע, שם יועד לנו משק. אך עם פרוץ מלחמת העולם השנייה נגמרה ההתלבטות, כשאבא מהוה משקל משמעותי לכיוון הקיבוץ. היא ראתה את טובת ילדיה לפני הורצתה שיקבלו חינוך והשכלה. ובביקורה במושב ראשתה ששם נקודה זו לא בטוחה. וכך, בלב כבד אצל אבא, נשארו בבית אלפא, החלטה שלא השלים אתה אף פעם ורק חיכה לרגע שהבנים יוציאו אותו לחיי מושב.

למרות כל זה עשה אבא מאמצים למצוא את מקומו במסגרת זו ואם זכרונו אינו מטעני היה מרוצה מאד בעבודתו. הוא מצא חברים שאהבו את המרחבים והטבע ונקשר לגלבוץ. כשחזר ממנו תמיד היו פרחים לקישוט החדר, וגם בטיול אתנו היה מקשט אותנו בזרים, כי אהב מאד יופי. כשבאה ההחלטה לא לקבלו כחבר, פגע בו הדבר מאד והוא החליט להצטרף לעוזבים לרמת יוחנן (ללא השקפות פוליטיות). רב האנשים שהתידד אתם דווקא נשארו שם. אחד הבודדים אשר עבר, היה שמואל קרניאל ז"ל לכן, כאשר באו לרמת יוחנן, נרתם כולו לעבודה משותפת אתו - ברפת.

חיי הקיבוץ היו לו קשים מאד, עיקר הבעיה היתה הצורך להיות חופשי ושאייננו יכול להחליט תמיד מה יעשה, ולקבל החלטות אשר לא תמיד נראו לו, למשל - זמן קצר לאחר שבאו אנשי בית אלפא לרמת יוחנן פרצה מחלת ה"פה וטלפים" ברפת והיא נהרסה. שמואל ואבא חיפשו דרכים להקימה מחדש. קנו פרות בכל מקום שיכלו לקנותן. יום אחד קנו שתי פרות במושב בלפוריה. כשבאו לגזבר לקבל כסף לתשלום - נאמר להם להחזיר את הפרות, כי אין כסף לשלם עבורם. אבא לא היה מוכן להחזיר את הפרות, הלך ולקח מהכסף שהועמד לרשותנו (בהלוואה מהמשפחה) שנוכל להשאיר בארץ, ובו שילם עבור הפרות.

בהמשך השנים רכש אבא ידידים וחברים וטוב היה לו. רבים מהחברים המבוגרים זוכרים אותו בתור חבר וידיד.

בנפילתו של שמואל ז"ל, נפגע אבא מאד. ביום המחרת, תוך כדי יריות על המשק, נפגשנו באיזור חדר האוכל והוא אמר: הנהו לך כפוף! אבל הוא הלך זקוף כאילו ללא דאגה. כששאלתי מדוע אתה מולך זקוף? פרץ בבכי ואמר: לשמואל זה לא עזר.

ימים ספורים לאחר מכן נהרג בעלה של בת אחותו בכיבוש חיפה.
יחידה שנשארה ממשפחתה והיחידה ממשפחת אבא בארץ. הוא נפגע גם
כאילו לא מלא את תפקידו ולא שמר עליה. כיוון שהיתה היחידה
שפעלה לפי הבנתו לגבי מקום היהודים. כיהודי גאה ראה אבא, לאחר
כל הזוועות וניסיונו, כי מקום היהודים רק בארץ ורצה מאד שכל
שרידי משפחתו, ידידיו וחבריו היהודים מימים עברו יהיו בארץ,
ושיחיו כיהודים עם ראש מורט, בדיוק כפי שהוא הרגיט במשך חייו.

אבא עמד לא אחת על סף המות - אם בצעירותו במלחמה ולאחר מכן מכל
מיני מחלות קשות, אבל תמיד גבר בו הרצון לחיות, כי ליבו חזק
היה.

אבל כאשר נחקף הלב, לא עמד לו יצר החיים. אחרי ליל מאבק קשה
עם המות נפטר אור ליום י"ג בסיון, לפני 30 שנה.

שמעון.

מאי 1980.